

BUIITEN

11^e JAARGANG N°. 24.

ZATERDAG 16 JUNI 1917.

Foto C. Steenbergh.

HET OPENLUCHTSPEL TER GELEGENHEID VAN HET 25-JARIG JUBILEUM VAN HENRI BRONDGEEST IN HET STADION TE AMSTERDAM OP 9 EN 10 JUNI L.L. SALOME (MARIE GILHUYS—SASBACH) BIJ DE PUT WAARUIT JOKANAAN (ANTON VERHEYEN) OPRIJST.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

HET OPENLUCHTSPEL IN HET STADION TE AMSTERDAM.	
ILLUSTRATIES	BLZ. 277 EN 288
DE BELANGWEKKENDE GESCHIEDENIS VAN MEVROUW	
BALFAME, DOOR GERTRUDE ATHERTON (24).	BLZ. 278
„BOERHAAVEHUIS" EN HERVORMDE KERK TE VOORHOUT	
BIJ LEIDEN, DOOR J. VAN DOBBELEN, (SLOT), (GE-	
ILLUSTREERD).	BLZ. 280 EN 281
HET LANDHUISJE, DOOR B. STOLK.	BLZ. 281
BOEKBESPREKING, DOOR J. C. MUIJEN	„ 282
OVERBLIJFSELEN VAN OUD-ATJEHSCHER BOUWKUNST TE	
KOETA RADJA, DOOR BOELOEH PERINDOE, (GEILLU-	
STREERD)	BLZ. 282 EN 283
HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND, DOOR RO VAN	
OVEN, (VERVOLG), (GEILLUSTREERD).	BLZ. 284—287
TROPISCHE ZINNE-BEELDEN, DOOR TROPICUS, (VERV.) .	BLZ. 285
RUSSISCHE SPREEKWOORDEN, DOOR H.	„ 286
HET AMERIKAANSCH DUEL, DOOR EWALD GERHARD	
SEELIGER (29)	„ 287
DE CHEMIE DER TRANEN, DOOR G.	„ 288

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De belangwekkende geschiedenis van Mevrouw Balfame

(24) DOOR GERTRUDE ATHERTON.

ALYS had er voor het oogenblik weinig waarde aan gehecht, dat mevrouw Balfame tegenover de politie had ontkend, dat zij een revolver bezat, want het kon wel eens toevallig een 41 geweest zijn, en men kon niet verwachten dat een onschuldige vrouw den achterdocht van het publiek en een arrestatie zou uitlokken. Doch nu vond Alys haar ontkenning en het verbergen van het wapen wél veelzeggend. Zij herinnerde zich dat Dr. Anna Zondagmorgen vroeg alleen met mevrouw Balfame had doorgebracht. Zonder twijfel had de slechte vrouw zich ontlast en raad gezocht bij een vriendin als Anna Steuer, een wezen, zóó sterk en trouw, dat het geheim bij haar even veilig zou zijn als in mevrouw Balfame's schuldige ziel. Natuurlijk had Anna het wapen medegenomen en het, toen zij later op den dag de vrouw van Houston bezocht, in het moeras geworpen. Als zij Dr. Anna slechts tot spreken kon bewegen.

Alys sloeg haar oogen op, en zag het Brabant Hospitaal op de heuvels bij de zee liggen. Zij hield plotseling den adem in toen zij bemerkte, dat zij den kop van haar paard dien kant uit wendde. Wat was zij van plan te doen? Mevrouw Balfame aan Dwight Rush verraden? Zij verbeeldde zich van binnen iets te hooren knappen. Kon zij dit doen en toch ontsnappen aan demoralisatie? Tot nu toe had zij tenminste geen daad verricht, die moreele vernedering voor haarzelve had meegebracht, haar tijden van opstandigheid hadden haarzelve slechts aangedaan en niemand zou daar ooit van weten. Doch zoo zij een laatsten wanhopigen zet waagde om Dwight Rush voor zich te winnen, zou zij een gedragslijn gaan volgen waaraan zij in maanden, misschien in jaren niet zou kunnen ontsnappen. Want zoo zij hem voor zich won, . . . en dit moest zij met alle vrouwelijke listen die zij slechts kon bedenken, zien te bereiken. . . . dan zou zij haar ziel later nooit kunnen verlichten door een bekentenis.

Haar eenige kans om een dergelijken man te behouden, nadat de eerste „liebesrausch" was overgegaan in de gezonde gematigdheid van het practische huwelijksleven, lag in het vermijden der grootere desillusies.

En zoo zij door haar eigen weloverwogen daad moreel te gronde ging, zou zij dit dan kunnen bewerkstelligen? Zou zij dan zelfs den lust hebben om hem later deze desillusies te besparen? Kon men kalmweg de fundamenten van onder z'n geliefkoosde spiritueele gebouw uitgraven, dat men met oneindige moeite had

opgebouwd op natuurlijke neigingen, en niettemin ook maar een vage afstraling blijven van z'n vroegere hoogerstaande Ik? Het was zeer wel mogelijk, dat zij, nadat de eerste opwinding van haar poging tot het bereiken van haar doel geluwd was, zichzelve te hartgrondig zou verafschuwen om lief te hebben, en zelfs om te blijven leven.

Zij trok de wenkbrauwen nog meer samen, en liet haar adem tusschen de tanden door uitsissen. Voor het oogenblik tenminste voelde zij zich geheel vrouw, gereed om de toekomst en haar eigen ziel te tarten om den man dien zij liefhad te bemachtigen. Dat hij de man was, die bij haar hoorde, geloofde zij vast, evenals dat hij van zijn door de natuur voorbeschikt tot-haar-komen slechts tijdelijk was afgeleid door een van die machtige begoochelingen, waaronder iedere man in den loop van zijn leven wel eens valt. En zoo zij zijn oogen niet dadelijk opende, zou deze tijdelijke afwijking overgaan in een vaste baan naar het huwelijk met deze duivelin. . . .

Zij reed de binnenplaats van het ziekenhuis op, wierp de teugels over den rug van Kolonel Roosevelt en vroeg de directrice, Mevrouw Dissosway, die toevallig een tante van haar was, te spreken.

XXIII.

Een uur later reed Alys door Elsinore, met haar geest een beetje minder op persoonlijke dingen gericht, na haar korte onderhoud met de directrice van het ziekenhuis. Mevrouw Dissosway, die dolveel van haar nichtje hield, en die haar even buitengewoon geloofde als Miss Crumley in haar eierzuchtigste oogenblikken slechts had kunnen wenschen, had haar toevertrouwd, dat zij er van overtuigd was, dat die arme, goede Anna iets wist omtrent die vreeselijke misdaad, want in de oogenblikken dat zij ijdele, noemde zij almaar Enid Balfame's naam op bijzonder vreemden toon. Zij had de patiente herhaaldelijk verzekerd dat men nog niet het geringste spoor van den moordenaar gevonden had; en als zij volhield en vroeg mevrouw Balfame bij haar te roepen, . . . iets wat zij nog niet gedaan had, . . . dan zouden zij haar natuurlijk vertellen, dat de vriendin die zich naar haar ziekbed had behooren te spoeden, een aanval van zenuwen had of haar enkel verstuikt had. Het was een zegen dat zij niet in een toestand was om tegen haar afgod te kunnen getuigen, want dat zou haar dood tengevolge kunnen hebben, zooals het ook noodlottig voor haar kon zijn als zij te weten kwam, dat Enid in de districtsgevangenis zat.

Na eenigen zachten drang van de zijde van Alys had mevrouw Dissosway toegegeven, dat Dr. Anna op een iegelijk die aandachtig naar wat zij in haar ijlen mompelde, luisterde, wel overtuigd moest worden van haar geloof in de schuld van haar vriendin, of zij hiervan dan positieve bewijzen had of niet.

„O, Enid! O, Enid!" herhaalde zij almaar op smartelijken, verwijtenden toon, en dan mompelde zij: „Arm kind! Wat een leven!" Ook had zij op misnoegde toon eens iets gezegd over een revolver maar de andere woorden kon ik niet verstaan."

„De zusters, die haar oppassen," eindigde mevrouw Dissosway, „letten niet op wat zij zegt. Die zijn te zeer gewoon aan koortspatienten om te luisteren naar hun ijlen, en de twee zusters, die zij nu krijgt, zijn bovendien van een ander deel van den Staat. Ze hebben nooit eerder van mevrouw Balfame gehoord. Maar ik heb den geheelen dag in en uit geloopt, en ik weet dat zij in haar arme, door koorts verhitte brein tobt, zoowel over de misdaad als over haar gevaar. . . ."

„Dus u gelooft ook, dat mevrouw Balfame het gedaan heeft?" had Miss Crumley haar in de rede gevallen.

„Ja zeker — tenminste nu; en ik heb het nooit zoo erg op haar voorzien gehad. Zij herinnert zich nauwelijks dat ik nog leef, omdat ik hier al bijna vijftien jaar woon, maar toch, ze was een heel goeie vriendin van je moeder en ik ben je moeders zuster. Ik zal niet zeggen dat ze te trotsch is; 't is alleen maar dat ze geen notitie neemt van menschen die niet in haar eigen coterie zitten. Maar de lieve God weet dat ik haar nooit zou verklappen, al had ik ook de bewijzen in handen, want ik wil niet dat een van de goede, oude families hier onteerd worden, en bovendien is ze goed voor je moeder geweest. Nee, wat mij betreft kan ze vrij uitgaan, maar ik hoop maar dat die arme Anna niets te weten komt van haar misdaad, want dat zou het nog moeilijker maken om haar goed op te passen, en ze is er naar aan toe. Als ze dan toch moet sterven, dan zal ze het in vrede doen. Daar zal ik voor zorgen. Maar als Enid Balfame vrij mocht komen dan zal ik haar zeker aan 't verstand brengen dat ze nog verantwoordelijk is voor een tweede misdaad. . . . als ze tenminste de eerste ook op haar geweten heeft."

Alys had maar niet gevraagd de patient te mogen zien, daar ze wist dat dit toch vruchteloos zou zijn, doch mevrouw Dissosway was tot aan haar karretje met haar meegelopen, en, terwijl zij naar een venster op de eerste verdieping van den vleugel, waar de betalende patienten lagen, wees, had zij opgemerkt: „Daar ligt de arme stakker."

Alys vroeg zich af of zij, voor deze vervloekte zaak was beëindigd, laag genoeg zou zinken om de ligging van die kamer uit te duiden aan Broderick, en insinueeren wat hij daar kon vinden als hij zich wilde verbergen op het balconnetje en de kamer binnengaan als de nachtzuster verdwenen was voor het middernachtelijk souper. Hij was hier zeer zeker toe in staat. Doch zij zou dit niet doen als zij Rush kon overhalen zijn positie van verde-

diger op te geven, en zou er enkel toe overgaan, als mevrouw Balfame in vrijheid gesteld, en Rush gearresteerd en aangeklaagd werd van de misdaad. Zij wenschte nu, dat hij gearresteerd was inplaats van mevrouw Balfame, want dan had zij hem kunnen redden zowol van straf als van die andere vrouw, zonder dit vreeselijke gevoel van langzaam bergafwaarts te glijden om in giftigen modder te stikken.

Zij reed Atlantic Avenue af, toen zij zich op geheimzinnigen en opgewonden toon bij den naam hoorde roepen. Haar eenvoudige wagentje ging voorbij het indrukwekkende huis van Elisha Battle, president eener bankinstelling, en gelijk al de nieuwere huizen van Elsinore, was het terrein om het huis niet omheind, en eindigde het kleine gazon bij het trottoir. Uit een der vensters van het salon hing Lottie Gifning, en toen zij Alys' blik ontmoette, wenkte zij haar. Het verlangen naar eenzaamheid had Alys nog niet verlaten, doch, daar zij zoo gauw geen excuus kon vinden om door te rijden, wikkeld zij de teugels om haar zweep, en liep langzaam het klinkerpad op.

Mevrouw Gifning deed de voordeur open en voerde haar snel mee naar het salon, waar zes of zeven andere dames met strakke opgewonden gezichten op de dure stoelen zaten. Mevrouw Battle zelf, gehuld in glanzend zwart- en wit satijn, en verder gestoken in onzichtbaar pantser, zat op een deftigen stoel met rechte leuning. Deze troon was op bestelling gemaakt; dientengevolge raakten haar kleine voetjes met de hooggehakte dansschoentjes den vloer. Het groote vertrek, waaraan veel geld was uitgegeven, was niet bepaald smakeloos. Het had enkel niet de minste individualiteit. Bij het zien ervan was de eenige sensatie die Miss Crumley erbij ondervond, deze, dat zij haar tanden op elkaar klemde, zwools zij trouwens bij het zien van menige andere had gedaan, en het haar vandaag, als steeds, een gevoel van superioriteit gaf.

„Beste Alys... wat ben ik blij je te zien!” Mevrouw Battle stond niet op. Zij mocht Alys graag, maar vond haar iemand van niet den geringsten invloed. „Lottie zag je en riep je binnen, omdat je altijd zoo'n goeie vriendin van die arme, lieve Enid bent geweest, en omdat jij die afschuwelijke reporters kent, en wij willen je doordringen van de noodzakelijkheid hen van het spoor te brengen. Wij zijn bezig de heele vreeselijke kwestie te bepraten, en probeeren te beslissen wat er gedaan moet worden.”

„Gedaan?” Alys, die wat meer belang in het geval begon te stellen, plaatste haar losse, ongecorsetteerde jonge persooitje in een lagen stoel, en leidde voor een oogenblik jaloersche aandacht af van het geval waarmede men bezig was. „Wat kunnen we doen? Is er borgstelling aangenomen?”

„Nee, en dat zal het waarschijnlijk ook niet. Vindt je 't ook niet verschrikkelijk?”

„Ja, dat is het.” Alys staaarde naar den grond, doch hoewel deze woorden hadden kunnen geuit worden door de eerste de beste der aanwezige dames, was haar toon toch bijna conventioneel. Niemand merkte dit echter op, en Mevrouw Battle... nadat mevrouw Gifning op haar teenen naar al de deuren was gegaan, en deze plotseling had geopend en weder gesloten... begon zoo zacht te spreken, dat een onmiddellijk bijschuiven van stoelen over het Perzische tapijt er het gevolg van was.

„Waar wij over praatten toen jij binnenkwam, Alys, was, — o, 't is te vreeselijk — of zij het gedaan had of niet. Hééft ze het gedaan of niet? Haar karakter is eenvoudig schitterend... maar de provocatie! weinig vrouwen zijn zwaarder beproefd dan zij. En we weten allemaal wel, wat de menschelijke natuur is onder invloed van plotselingen, geweldigen hartstocht.” Mevrouw Battle die nooit uit de plooi was gebracht door welk soort hartstocht ook, leunde tegen den rug van haar stoel, en trok de wenkbrauwen en een hoek van haar mond op.

„Zou zulk een misdaad wel zonder voorbedachten rade zijn gebeurd?” vroeg Alys. „U vergeet dat de dader, onverschillig wie het dan ook gedaan heeft, in het boschje stond te wachten dat Balfame zou thuiskomen, en waarschijnlijk al van plan was te schieten als hij bij het hek was gekomen.”

„Lieve kind, het kan een heelen tijd duren voor de hartstocht losbarst, zelfs al klopt het bloed al in het hoofd,” zeide Mevrouw Bascom, de vrouw van den rechter van het district Brabant, op zachten toon en met eenigen schroom, want zij gebruikte het woord „hartstocht” niet graag. „Er is heel wat toe noodig om Enid in beweging te krijgen, maar als een dergelijke vrouw opstaat onder den invloed van meerdere en afschuwelijke provocaties, nu, dan geloof ik dat zij op het hoogtepunt van de hevigste woede langer zal blijven dan wij allemaal samen. Ik heb de laatste drie dagen en nachten aan niets anders kunnen denken... mijn man wil er niet met me over praten... en ik ben ervan overtuigd dat zij het gedaan heeft.”

„Met mij is het al net zoo gegaan, en ik geloof het óók,” zeide mevrouw Battle op een grafoon.

„Ik ben ook bang dat zij het gedaan heeft,” zeide mevrouw Gifning met een allersombersten zucht. „Ik vermoedde het al toen ik met haar over haar rouw praatte. Zij was me veel te koel. Een vrouw die kon denken over twee soorten van blouses die ze noodig had, den morgen na het treurspel, en terwijl hij nog niet eens het huis uit was, moet zich wel verdacht sterk hebben ingehouden, of ook tóén nog de koelbloedigheid waarmee ze de misdaad overdacht, hebben vertoond.”

„Lieve Lottie, jij bent toch ook zóó psychologisch aangelegd,” mompelde mevrouw Frew bewonderend; maar mevrouw Battle viel scherp in de rede:.... „Ik houd vol, dat zij het deed in een

oogenblik van overweldigenden hartstocht. Het zou onvergeeflijk van haar zijn als zij het in koelen bloede had gedaan.”

„Dat bedoelde ik natuurlijk niet,” zeide mevrouw Gifning met bitterheid. „Ik vermoed dat ik evenveel van Enid Balfame houd als iemand hier, en ik weet net zoo goed als jullie allemaal wat ze doorgemaakt moet hebben. Wat ik werkelijk bedoelde, is, dat ze meer moed heeft dan de meeste menschen.”

„Ja, dat zeg je wel!” riep mevrouw Lequer uit, die heel gelukkig was met haar man, den deftigen dokter van Brabant. „Het huwelijk is op z'n best een vreeselijke beproeving, en het mag een wonder heeten dat niet meer vrouwen het doen... maar het is te vreeselijk om over te praten. Maar toch ben ik bang... enfin, jullie weten wat ik bedoel.”

Er was niemand die hier tegen opkwam. Alys sloeg de oogen op, en keek het vertrek rond. Mevrouw Cummack was er niet. Ongetwijfeld hadden zij haar zorgvuldig buiten de conferentie gelaten. Dit was eveneens geschied met nog vier andere leden van het kringetje van twaalf van de deftigste inwoners van Elsinore, die nog betrekkelijk kort geleden in Elsinore zich gevestigd hadden. Al deze vrouwen hadden Enid Balfame van haar kindschheid af gekend, en haar voortdurend bewonderd; en toen zij in een positie was om haar sociale ambities te doen gelden, hadden zij zich, alsof dit van zelf sprak, onder hare vanen geschaard.

„Is dat niet een tamelijk overrijde gevolgtrekking?” vroeg Alys. „Er zijn nog een heeleboel anderen die het kunnen gedaan hebben.”

„Iedereen die verdacht is, heeft een uitstekend alibi kunnen bewijzen.”

Ditmaal was mevrouw Gifning's zucht tamelijk huichelachtig. „We zouden allemaal maar al te blij zijn als we konden denken dat er nog iemand anders kans had, om te worden gearresteerd. Maar er is geen hoop! Geen hoop!”

„Ik veronderstel...” de toon van Miss Crumley was verlokkelijk, hoewel de onweerstaanbare woorden haar bijna den adem benamen... „dat er geen man verliefd was op mevrouw Balfame?”

„Alys Crumley!” Alle vrouwen hadden haar naam luide uitgeroepen, en mevrouw Battle liet zich zakken op de puntige neuzen van haar schoentjes. „Ik ben zoo kwaad over wat je daar zegt, dat ik bijna zin heb om je direct de deur uit te zetten. 't Idee, om te insinueren...”

„Goeie hemel, mevrouw Battle, ik dacht er geen oogenblik aan dat het voor een getrouwde vrouw erger was dat er een man verliefd op haar was, dan om een moord te begaan. Ik insinueerde heelemaal niet, en heb het me ook zelfs niet verbeeld, dat zij om een man gaf, of hem zelfs ook maar aanmoedigde. Maar zoiets is meer gebeurd.”

„Met haar niet. En hoewel ik haar heel goed zou kunnen vergeven omdat ze een absoluut weezinwekkenden echtgenoot had neergeschoten, onder invloed van plotselinge drift, zou ik haar... Enid Balfame... nooit vergeven, als ze zich had verlaagd tot zoiets ellendigs en gewoons en zondigs als flirten; want, geloof me, een man begaat geen moord terwille van een vrouw, tenzij hij er tamelijk zeker van is dat hij beloond zal worden. Zoo is het leven nu eenmaal. En hoe kan hij zeker zijn, als er niet eerst heftig is geflirt? Nee, nee!” Mevrouw Battle zat weder magistraal op haar zetel, en bezigde haar beste Friday-Club vocabulaire. „Maar er is dit lichtpunt: Enid behoeft niet noodzakelijkerwijs te hebben geschoten met het doel om te doden, enkel maar om te wonden misschien... want er zou geen zwaarder straf voor Dave Balfame zijn te bedenken geweest dan een paar maanden in bed op pap of vla. Of misschien wist ze zelfs niet eens wat ze deed — en schoot ze haar revolver maar af om haar gevoelens lucht te geven. Ik weet zeker dat het de mijne zou hebben opgelucht na de scène in de Country Club.”

„O... neem me niet kwalijk. Laten we dan even aannemen dat mevrouw Balfame het deed. Wat denkt u dan nu in de kwestie te doen? Natuurlijk zult u haar niet aanklagen, maar zult u haar doodverklaren?”

„Noch het een noch het ander!” Mevrouw Battle liet haar mollige kleine handen neerkomen op de leuningen van haar stoel met een gedempten doch nadrukkelijken pats.

„Buiten deze kamer zullen we nooit met een enkel woord spreken over onze overtuiging in dezen, of van wat we zeker weten dat ze een revolver in haar kamer had... mag ik dit niet zeggen uit naam van allen?”

Algemeen goedkeurend gemompel.

„En onze hulp zal ook niet negatief zijn. We zullen haar openlijk bijvallen en haar geregeld bezoeken, haar moed inspreken en nooit met een enkel woord reppen van onze achterdocht, en allemaal bij het proces tegenwoordig zijn. Onze houding kan niet nalaten indruk op de wereld te maken. Wij vertegenwoordigen de chic van Elsinore, wij hebben haar ons geheele leven gekend, en het is onze plicht van ons geloof te getuigen in het openbaar. Het moreele effect zal enorm zijn... ook op de jury.”

„Dat is prachtig van u.” Alys zuchtte. Natuurlijk waren de beweegredenen van de arme schatten gemengd, scherp nadenken was niet hun fort, en zij voelden zich allemaal weder jong met hun gevoel van deelname in het groote, plaatselijk drama, doch aan hun trouw viel niet te twijfelen, zelfs niet aan die van mevrouw Battle, die de teugels van het leidsterschap zou erven als mevrouw Balfame genoodzaakt was zich terug te trekken. Alys wenschte dat zij met hen had kunnen huilen, doch haar onderteekening van hun program kwam enkel uit het hoofd en niet uit het hart.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

„BOERHAAVE-HUIS" EN HERVORMDE KERK TE VOORHOUT. HET GERESTAUREERDE KERKJE.

„BOERHAAVE-HUIS" EN HERVORMDE KERK TE VOORHOUT BIJ LEIDEN.

(Slot).

IN dezen vriendelijken tuin staande, ziet men in zijn onmiddellijke nabijheid de beide dorpskerken, die der R. Katholieken en die der Hervormden.

Oorspronkelijk werd daar ter plaatse op een kunstmatige terp in den Karolingischen tijd een Christelijke kapel gesticht, die met de kerken van Kerkwerve in Zeeland en van Maasland en Oegstgeest in Zuid-Holland tot de oudste bedehuizen des lands gerekend mag worden.

Deze oude Christelijke kapel was van tufsteen opgetrokken en werd in 1064 door keizer Hendrik IV met de heerlijkheid Foranholte (Voorhout) aan 't bisdom Utrecht geschonken. Later is deze kapel tot kerk vergroot en prijkte zij met een sierlijken Romaanschen toren.

In 1581 ging pastoor Marten Jansz. Serey met zijn geheele parochie tot den Gereformeerden godsdienst over en werd hij de eerste leeraar dezer Hervormde gemeente, die tevens moedergemeente van het naburige Noordwijkerhout werd, waar eenmaal om de 14 dagen des namiddags een godsdienstoefening werd gehouden.

Marten Jansz. Serey werd in 1591 wegens gemis van memorie ontslagen en vervangen door den eersten wettig beroepen predikant Hermannus Schuyl (1591—1619).

In 1666 werd de proponent Jacobus Boerhaave als predikant beroepen en geagreëerd door den ambachtsheer Coster van Voorhout, welk recht heden ten dage nog door deze familie wordt uitgeoefend. Hem werd uit zijn huwelijk met Hagar Daalders den 31^{en} December 1668 een zoon geboren, die den 1^{en} Januari 1669 in deze kerk gedoopt werd onder getuigen van Jan Henderikse Brandhout en Sara Daalders en die later de zoo beroemd geworden professor Hermannus Boerhaave werd.

De R. Katholieken, die zich na de afscheiding weder te Voorhout vestigden, behoorden kerkelijk onder Lisse, waar aan den Achterweg tot 1809 een kerk stond voor de beide dorpen.

In dat jaar bracht het Staatsbestuur een schikking tot stand, waarbij van de oude kerk te Voorhout het grootste deel aan de R. Katholieken werd afgestaan, die met hun geloofsgenooten te Sassenheim een parochie moesten vormen. Het kleinste deel der oude kerk bleef aan de Hervormden. Tusschen de beide deelen van 't kerkgebouw werd een dubbele muur, met friesche turf

opgevuld, opgetrokken, opdat gelijktijdige godsdienstoefeningen zonder hinder konden plaats hebben.

Deze zeldzaam voorkomende toestand, waarbij twee kerkgenootschappen onder één dak hun kerkdiensten hielden, heeft nooit tot eenige moeilijkheid aanleiding gegeven en werd gehandhaafd tot 1883, toen de R. Katholieken hun deel met den toren, eigendom der burgerlijke gemeente, afbraken en op dezelfde plaats een nieuwe kerk stichtten. De bouwvallige toren was sinds 1873, toen hem het hemelvuur trof, zonder spits, en wyl het gemeentebestuur verzuimd had hem tegen brand te verzekeren, niet opnieuw opgetrokken.

De Hervormden bleven in hun deel van de Karolingische kerk hun godsdienstoefeningen voortzetten. De tusschenmuur werd vervangen door een dikke steenen buitenmuur en een pad van enkele meters breedte scheidde van toen af de beide kerkgebouwen.

't Zou nog tot 1914 duren, alvorens de kleine, arme Hervormde gemeente in 't bezit zou komen van een waardiger bedehuis, dan 't oude, onooglijke, vervallen overblijfsel van de oude Christelijke kerk, die in al haar deelen de kwalen van een hoogen ouderdom vertoonde. Een deskundig onderzoek bracht b.v. aan 't licht, dat de tongewelfde zoldering met trekbalen bedenkelijke teekenen tot vallen aanwees. En weer was het de heer B. Ter Haar Romenij, die de koe bij de horens vatte en den benodigden nervus rerum grootendeels wist te verschaffen. Den bovengenoemden architect Bremer werd opgedragen een verbouwingsplan te ontwerpen, dat zooveel mogelijk van 't oude gebouw in stand hield en voor 't overige daarbij aansloot.

Op dit verbouwingsplan werd de goedkeuring verleend der Algemeene Synode, die een flinke subsidie schonk. Met steun der Provincie, van verschillende vereenigingen en particulieren kwam een som gelds bijeen. 13 November 1913 legden de kinderen van den volijverigen predikant den z.g. „eersten" steen, 14 Juni 1914 werd het kerkje op verzoek door prof. dr. S. D. van Veen ingewijd.

De buitengewoon dikke muren van den ouden romp zijn behouden en voor zoo verre noodig met tufsteen en handvormsteen gerestaureerd, een verlenging van kleinere breedte is het gebouw ten goede gekomen, een torenspitsje werd op een middendakboog geplaatst en een vergaderzaaltje in oud-Hollandschen stijl

met ouderwetschen schouw naast den kerkingang bijgebouwd.

De kast, wistoriekamer met archiefkast, waarin de nu goed geordende stukken veilig zijn, is in denzelfden stijl hersteld, terwijl des avonds een elektrische verlichting in het geheele gebouw kan ontstoken worden.

Het geheel met het opnieuw aangelegde kerkhof een zeer gunstigen indruk en kan als model voor de restauratie van kleine, oude kerkgebouwen dienst doen.

H. M. de Koningin woonde in dit nieuwe kerkje tijdens haar verblijf te Katwijk aan Zee in Augustus 1916 tweemaal een godsdienstoefening bij onder 't gehoor van den predikant, die de bijna in puin gevallen middeleeuwsche kerk tot een schoon geheel wist om te tooveren.

Bij de blootlegging van 't fundament bleek dit te bestaan uit roode reuzenmoppen, gelegd op den harden zandbodem bijna 1½ M. onder den begaan grond. Onder twee fraaie grafzerken vond men twee fraaie grafzerken van Ds. H. Schuyt en familie, benevens een prachtig gebeelhouwde steen met 4 kwartieren van Jonkheer Gysbregt van den Bouchorst. Deze 2½ M. lange grafzerk is sluitsteen van een grafkelder, waarin zes lijkkasten werden aangetroffen. Buiten 't kerkgebouw, in de verlengde as der kerk, zuiver oost-west, ontdekte men op den oergrond, twee bodemlooze, van zware tufsteenen omringde grafruimten, waarbij in elk een goed bewaard geraamte. Een dezer lijkkasten heeft men onaangeroerd gelaten en van een overkluizing voorzien door de goede zorgen van den heer Romenij, die het circa duizend jaren oude kerkje van een zekeren ondergang heeft gered.

Overneming verboden.

J. VAN DOBBELEN.

HET LANDHUISJE.

DIEN zomer waren wij buiten ergens op de Veluwe. Het kleine, landelijke hotel aan den rand van het dorp was bijna uitsluitend betrokken door ons talrijk gezin, zóó talrijk, dat de gezelligheid er niet door verstoord werd, wanneer een van ons zich wat afzonderde en alleen-zijn verkoos. Dat juist was voor mij de groote aantrekkelijkheid van dit buitenverblijf. Wel maakte ik veel wandelingen en tochten mee, maar dikwijls ook liep ik alleen het bosch in met een boek, of zocht, met mijn schilderkist en vouwstoeltje, een plekje op, dat mij een vorigen dag was opgevallen en dan zoo mijn herinnering was blijven doorspoken, dat ik er naar terug moest keeren en trachten er iets van weer te geven op het doek.

Ik zat dan, al werkend, stil te genieten, dronk de schoonheid van de plek gretig in, scheen er in op te lossen.

Ik voelde mijzelf week vervloeden in het blauw-wazend verschiep van een boschlaantje, of versterken met ongekend krachtgevoel in de donker-violetten diepte achter dichtbij conifeeren; — het was als waren de grenzen tusschen mijn „ik" en natuur uitgewischt; of mijn wezen op geheimzinnige wijze aandeel had in wat mij omringde, medescheppend was aan de natuur, en alsof ook, andersom, die natuur in mij aan het werk was en mij luwe aandoeningen en tintelende krachten toestuwde.

Een vogel, die ik dan hoorde zingen, krekels, die ik hoorde tjrpen, windgesuis door de bladeren werden als de stem van mijn trillende ziel, buiten mij of in mij. . . . wat deed het er toe! 't Was alles één!

En onderwijl bracht ik de kleuren op het doekje, gespannen in het deksel van mijn schilderkist, mijn handen waren bezig met tubes, penseelen, palet, zonder dat deze werkelijkheden kwamen op een plan, waarin zij meededen in mijn leven van die oogenblikken.

Ik geloof niet, dat zij thuis groote bewondering hadden voor de producten, die ik als resultaat van zulke uren meebracht. Mijzelf waren zij echter dierbaar, omdat ik er in terugvond hoe zij zoo'n plek het eerst had gezien en iets van de pantheïstische weelde doorproefd toen ik er aan werkte.

Eén plekje was er dien zomer, waarheen ik telkens opnieuw getrokken werd, — dat in mijn herinnering stond in zeer bijzondere atmosfeer van verpuring, van bijna devote rust en stilte.

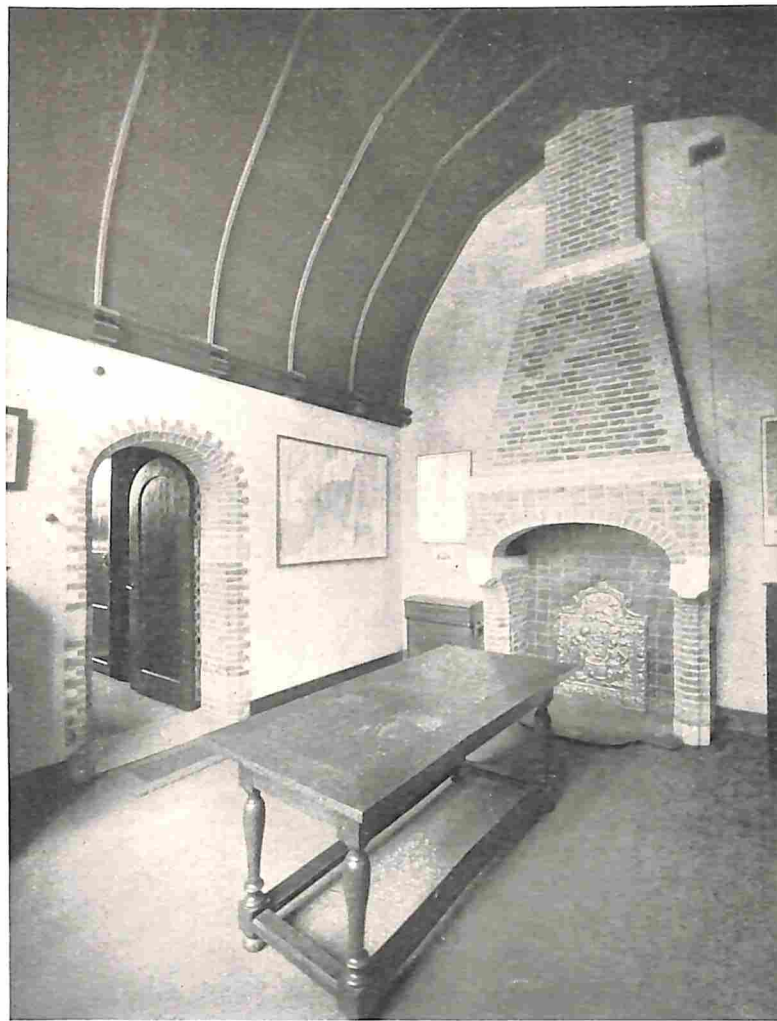

Foto C. Steenbergh.

„BOERHAAVE-HUIS" EN HERVORMDE KERK TE VOORHOUT.

VERGADERZAALTJE IN HET KERKGEBOUW.

Het was even buiten het dorp, terzijde van een zandweg, waar een berkenlaantje verliep in de eindeloze wijldte van de hei.

Tegen donkeren achtergrond van sparrbosch stond daar een landhuisje, witgekalkt onder rood pannendak, met kleine venster-oogen uit te zien over de heigolwing.

Vóór het huisje, door een wit houten hekje omsloten, lag een bloementuin, bont van het fonkelrood der heliantus, het schitterend blauw en paars van riddersporen en digitalen, het teer wit, rose en rood veler rozen.

Een voetpad tusschen hoogopgaande recht-geheven lelies voerde van het toegangshek naar de voordeur. De groene vensterluiken waren meest weggeslagen en de kleurige gebloemde gordijntjes bewogen dan zacht in de raam-opening.

Om het huisje was veelal geklep van duiven of in den blauwen hemel yervaagden lichte rookwolkjes, die opstegen uit de schouw.

Nooit zag ik er menschen. Doch ik droomde mij dat kleine landhuis als omvattend een zeldzaam, ver van de wereld veilig geborgen, dat geluk, een verpurd geluk, dat alleen kon bestaan hier, in deze vrome stilte van hemel en hei en bosch, omringd door bloemen en klapwiekende duiven, maar dat tusschen de huizen van een stad en tusschen ruwe geluiden breken zou.

Het was het huisje van mijn illusies, van al mijn verwachtingsvolle droomen van twintigjarige; — hier te wonen, hier te werken, te droomen, te denken, . . . hier het liefdevonder te beleven. . . ! Dikwijls sloop ik naar dit plekje, dat mij zoo onweerstaanbaar trok.

Foto C. Steenbergh.

„BOERHAAVE-HUIS" EN HERVORMDE KERK TE VOORHOUT.

INTERIEUR MET PREEKSTOEL.

Ik zag het huisje liggen in de zilvere ochtenden als de vroege zon schuin haar stralenbundels zeeft door de morgennevels en als de bloemen nog fonkelden van dauw.

Ik zag het in de zomer-middagen, als de zon hoog aan den hemel stond, en de heete lucht trilde boven de barnende hei, die knetterde van droogte en van het extatisch getjirp der millioenen krekels. Dan leek het witte huisje niet meer wit maar lichtend azuur in den fellen zonnebrand.

Ik zag het in de lange avonden van langzaam verstervend daglicht, na zonsondergang. En dan gaf de sereene rust dezer kleine, intieme woning tegenover de wijde stilte der natuur mij een ontroering, die vreugde was en weemoed beide.

Ik zag het in mane-nachten wonderlijk vreemd lichten in een glans, die eerder van de Velden der Gelukzaligen dan van deze aarde kon zijn. De lelies ter weerszijden van het voetpad waren dan als bovenaardsche bloemen van wit licht, gerijdt voor het hoog-altaar, waar het Allerheiligste bewaard werd.

De berkjes fluisterden....; de hei en de hemel zwegen....

En telkens dacht ik: „nu trachten te schilderen het huisje van mijn droomen,.... nu....; zóó....”

Maar durfde niet, omdat ik mijn onmacht voelde.

Ras naderde echter de dag, dat wij het dorp zouden verlaten, om naar de stad terug te keeren.

Toen, op een reeds bijna herfst-achtigen dag in den laten zomer, voelde ik:

„Nu wil ik het doen. Nu durf ik....”

Ik wendde vermoeidheid voor om thuis te kunnen blijven van een grooten, gemeenschappelijken fietstocht. Zoodra de anderen weg waren zocht ik mijn schildergerei bijeen, gelukkig in het vooruitzicht den heelen dag voor mij alleen te hebben en verlangend, doch tevens wat angstig, om nu iets te gaan vastleggen van al mijn gedroom en gedweep om dat witte landhuisje, dat voor mij tot zoo iets heel bijzonders was geworden.

Zou het mij lukken?

Met al mijn vermogen, met al mijn willen zou ik probeeren iets weer te geven van die zeldzaam ontroerende bekoring, iets van de vrome rust, die het huisje voor mij maakte als een schrijn, omvattend iets heel moois, iets heel hoogs, een geluk, bijna te teer voor deze wereld.

Zacht schreed ik door het berkenlaantje op de woning toe, liep er op een afstand omheen om een punt te zoeken, van waar ik goed het lelie-laantje zien kon, den fluweelen achtergrond van het verre sparrenbosch en toch vooral ook de wijde van hemel en hei zou kunnen suggereeren.

Geheel gespannen op wat ik te ondernemen waagde, zat ik, met mijn geopende schilderkist op de knieën, palet en penseelen gereed, tusschen de oogharen door te turen naar het huisje mijner droomen.

De stilte om me was volkomen. Zelfs de krekels tjirpten niet. Alleen nu en dan wickten de duiven om het roode dak en den schoorsteen, die rookpluisjes uitzond in het hemel-blauw.

Als opgelost in de stilte begon ik te werken; — iets van me zweefde weg tot waar hei en hemel in zacht-violette streep samen kwamen; iets van me wickte met de duiven door het luchte-blauw; iets van me gloeide tusschen de geraniums achter het witte hekje en lichtte verpuurd in de recht-geheven lelies; iets van me gleeed door de vensteropening tusschen de zachtdeinende bebloemde gordijntjes door naar binnen, leefde daar zijn droomleven van een oneindig, wonder-zoet geluk....

En 'k geloof, dat ik glimlachte — zonder het te weten.

Opeens schokte ik op, sloot onwillekeurig de oogen, krampte de vingers om penseel en palet.

Een schelle vrouwenstem had de stilte plotseling verscheurd. Gestommel klonk tot mij door; en toen weer de schelle vrouwenstem.

Zwaar daarover heen de stem van een man, dreigend, ruw.

Enkele woorden maakten zich los uit het tegenelkaar ingaande gerucht; grove woorden, boos, kwetsend van bedoeling en klank.

Dan legden de stemmen zich. Om even later in drift weer op te razen. Toen stilte.

Ik keek op, zag een man in de deuropening staan, die over zijn schouder heen nog iets naar binnen riep, smalend.

Hij liep snel tusschen de lelies door, knipte den grendel van het hekje open, sloeg het hard achter zich dicht.

Roerloos bleef ik zitten, het penseel nog altijd in de vingers gekrampt; voelde mijn eigen oogen groot en brandend droog in mijn strak gezicht.

Heel langzaam begon ik verf en penseelen samen te pakken, sloot de schilderkist en ging heen, moe als had ik uren geloopt. Geen enkele maal heb ik naar het huisje omgezien. B. STOLK.

BOEKBESPREKING.

Voordeelen van het aanplanten van vruchtboomen tegen muren van woningen en andere gebouwen, door Jac. R. Galesloot. Hollandia-drukkerij, Baarn.

Van de hand van den heer Jac. R. Galesloot is een boekje verschenen waarin hij in brochurevorm het voordeel en het genot van het planten van vruchtboomen aan de muren van gebouwen etc. tracht aan te toonen. Met de algemeene strekking van dat boekje gaan we volkomen accoord, maar we zien er ook

niets meer in dan een opwekking om overal waar zulks mogelijk is vruchtboomen te planten. De leek kan er weinig uit leeren en de vakman die met het opkweken en onderhouden van leiboo- men nog niet te zeer vertrouwd is, nog minder; immers, zoo eenvoudig als de heer Galesloot het voorstelt is de zaak niet. Dat peren het meest geschikt voor het doel zijn, is waar; dat per- ziken zooveel moeilijker in hun onderhoud zijn is slechts waar als men ook aan deze een symme- trischen vorm geven wil. Dat de schrijver voor zijn afbeeldingen heelemaal naar Luxemburg gaat, is op zijn zachtst uitgedrukt vreemd; er zijn in ons land betere voorbeelden te vinden. Behalve dat een vergelijking tusschen ons land en Luxemburg, wat bodem en groeivoorwaarden betreft, niet opgaat, zijn de gekozen voorbeel- den nog verre van gelukkig. No. 4, 5, en 6 geven gebouwen te zien die slechts voor een gedeelte bekleed zijn; de onderzijde, die het gemak- telijkste te bereiken is, is kaal: dit had zeer goed kunnen worden vermeden. Enkel in het geval dat er gevaar bestaat voor afplukken der vruchten door voor- bijgangers, is dit te verdedigen. Bovendien is de vorm van enkele boomen minder goed. De linker- boom op fig. 4 wijst er met zijn veel te zwaren harttak duidelijk op, dat hij niet vruchtbaar zijn kan. Met de bewering dat noord- muren ook voor enkele peersoort- en nog wel te gebruiken zijn scheidt men teleurstellingen en streeft men dus zijn doel voorbij. Een muur juist op het noorden is voor morellen niet aan te bevelen.

Wat de verschillende vormen aangaat voor boomen geschikt om er muren mede te bekleden, slechts dit: de Vervierpalmet heden af te keuren. Steeds zal de tak, in het verlengde van den zich steeds ten koste van de zijtakken veel te sterk ontwikkelt. Bij het spannen van de draden, welke tegen de boomen zullen worden geleid, rekening te houden met den toekomstigen vorm der boomen, is totaal overbodig en zeer omslachtig. Wanneer de draden op 30 c.M. onderlingen afstand waterpas gespannen zijn, kan elke gewenschte vorm aan de boomen gegeven worden.

De meening, dat de meeste boomgaarden en fruittuinen in Nederland er slecht en ziekelijk uitzien, blijft geheel voor rekening van den schrijver en als dit waar is, pleit het geenszins voor zijn 40-jarige werkzaamheid. Hij weet echter wel beter! Ook in ons land zijn de gevolgen van meer tuinbouwonderwijs, ook wat de bespeuren, al stemmen we toe, dat er nog zeer veel te doen overblijft.

We deden maar zoo'n enkelen greep, de stof is zeer uitgebreid, o.i. veel te uitgebreid voor den brochurevorm. Toch wenschen we het boekje een ruime verspreiding toe en hopen dat het velen zal opwekken, waar zulks mogelijk is vruchtboomen te planten. Er ligt in die richting nog een ruim arbeidsveld braak. J.C.MUIJEN.

OVERBLIJFSELEN VAN OUD-ATJEHSCH E BOUWKUNST
TE KOETA RADJA.
DE ACHTERPOORT VAN DEN DALAM (PINTO KHÒF).

Overblijfselen van oud- Atjehsche bouwkunst te Koeta Radja.

IN zijn omvangrijk werk „De Atjehers” schrijft Prof. C. Snouck Hurgronje: „Omtrent den oorsprong en de bestemming van het Goenongan 1) genaamde gebouwtje achter den Dalam, zijn thans nog slechts fabelen in omloop. Een vorst van Atjeh zou ter wille zijner Bovenlandsche echtgenoot, die met heimwee aan de bergen van haar vaderland dacht, dezen „kunstberg” hebben doen oprichten en daaromheen een lusthof aangelegd hebben. De plaats waar het gebouwtje staat, heet thans inderdaad bij de Atjehers: Taman („lusthof”), waaruit men wellicht mag afleiden, dat het vroeger door een soort van tuin omgeven is geweest. In den laatsten tijd, die aan onze komst in Atjeh voorafging, schijnt het gebouwtje nu en dan tot uitspanningsplaats dienecht te hebben voor personen van de vorstelijke huishouding, vooral vrouwen, die zich op het bovenste terrasje nederzetten om het uitzicht te genieten.

De overblijfselen van de lage, gewelfde achterpoort van den Dalam (Pintò Khòf), door welken vroeger slechts lieden van de omgeving der vorsten mochten binnengaan, getuigen van diezelfde steenhouwkunst, die men aan de vorstelijke graven waarneemt” 2).

Het bovenstaande lezend, zou men geneigd zijn te veronderstellen dat Koeta Radja een vlak bergloos landschap heeft, het tegendeel is waar. Hoog en statig verrijzen Sumatra's bergen, Koeta Radja omvadend, als in majestueuse, heilige schoonheid.

* * *

Bijzonderheden omtrent „de strafplaats” of gebeeldhouwde strafbank, hier afgebeeld, gelukte het mij niet uit te vinden. Ook in bovengenoemd werk zocht ik te vergeefs naar gegevens. Karakteristiek is wat de schrijver verhaalt (bladz. 98) van de „Rechtspraak in Atjeh”:

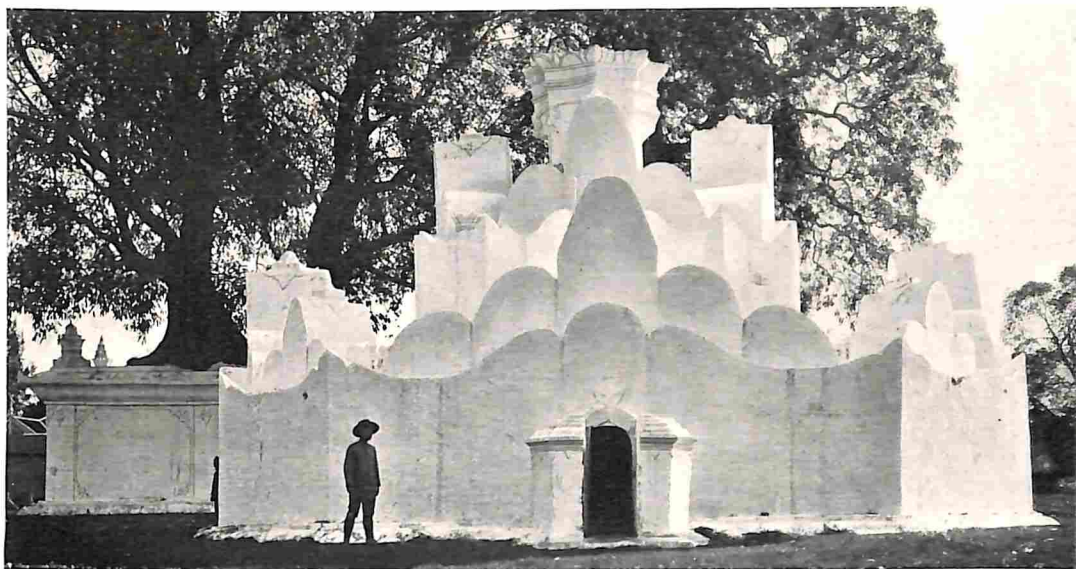
„Zoo komen wij tot de rechtspraak. Gelijk men weet, verlangt het Mohammedaansche recht onafhankelijke rechters (gadhî's of hunne gedelegeerden), die wel door het hoofd van den staat worden benoemd, maar, totdat zij wegens plichtverzuim mochten worden ontslagen, zich in geen enkel opzicht naar den wil der bestuurders, doch alleen naar de alles regelende wet van Allah te gedragen hebben. Herhaaldelijk heb ik er op gewezen, dat deze ideale toestand nergens ook maar bij benadering bestaat.

Voor een deel mag dit te verklaren zijn uit de zucht aller Mohammedaansche bestuurders naar monopoliseering van het gezag, die hen geen onafhankelijke rechters met zoo ruime bevoegdheid naast zich deed dulden. Er is echter meer: het Mohammedaansche recht is voor eene praktische rechtspraak onbruikbaar 3) o. a. wijl het de opsporing van misdrijven zeer bemoeilijkt, aan de getuigen onmogelijke eischen stelt en bijna geene rekening houdt met historische toestanden.

Daar het Mohammedaansche recht zelf principieel alle wezenlijke hervorming uitsluit, moesten dus overal de bestuurders in de behoefte aan praktische rechtspraak voorzien en zij deden dit door bijna alle zaken zelf te berechten, deels naar lands gebruik, deels naar willekeur”.

Op bldz. 119 deel I lezen wij aangaande „de adat-straffen”: Tegenover hen, die geheel onvermogen zijn, wordt nu en dan den schijn bewaard, als ware bestraffing van onzedelijkheid het eigenlijke doel der adat. Dezulken straft men namelijk wel eens met straffen als deze: 50 of meer geeselslagen, hun in tegenwoordigheid van een aantal moekingenooten door de rakans van den oelëebalang toegediend; tentoonstelling gedurende eenige oogenblikken door ophanging aan een boom met een touw, dat onder de armen door gehaald wordt; blootstelling aan de zon gedurende een dag; vastbinding gedurende een nacht op eene plaats waar het wemelt van muskieten of in de nabijheid van een nest roode mieren, enz.”

Zonderling is ook het volgende: bldz. 120. „Min of meer als adat-straf, hoewel thans minder gebruikelijk, kan men beschouwen de bestraffing van een man, die een vrouw mishandeld had, door hem op een vrouwelijke buffel gezet rond te leiden, terwijl eene schreeuwende, uitjouwende menigte hem vergezelde. De vorige radja van Lhò Kroëet op de westkust placht deze straf ook op allerlei andere misdrijven toe te passen”.

OVERBLIJFSELEN VAN OUD-ATJEHSCH E BOUWKUNST TE KOETA RADJA,
HET GEBOUWTJE GENAAMD „GOENONGAN”.

„Oelëebalangs, die eene tegen den Soeltan begane zonde of verzuim door eene bede van vergiffenis wenschten uit te wischen, werden daartoe wel naar den Dalam ontboden. Hier ontvingen zij dan van den vorst een kostbaren schotel (dalong), waarop, onder de gewone bedekking (met een kegelvormig gevlochten deksel = thangé en een kledje = theuhab) eene ijzeren keten lag. In dezen zachten vorm werd hun beduid, dat zij zich als gevangenen moesten beschouwen en niet huiswaarts mochten reizen, voordat de vergiffenis verkregen was. Daarna begon men dan over de voorwaarden van het pardon te onderhandelen.

Tegenover de oelëebalangs van Atjeh veroorloofden de Soeltans zich zoo iets echter nooit; het waren de minder voorname hoofden der onderhoorigheden, die zich zulke vernederingen wel eens lieten aanleunen”. (Bldz. 120).

* * *

Er wordt wel eens ten onrechte beweerd dat de Oosterling geneigd is zich spoedig te vergrijpen aan het goed van anderen, maar ik waag het te betwijfelen of de Oosterling in deze ondeugd den Westerling overtreft.

Geruimen tijd te Koeta Radja vertoevend, verbaasde ik mij buitengewoon over de eerlijkheid van de Indische bevolking. Toen ik naar Hollandsche gewoonte, vroeg of niet fiets, natte parapluies, tafelkledje etc. binnen moesten worden opgeborgen voor den nacht, lachte mijn broeder om mijn bezorgdheid en zei: „dat men alles gerust op de open galerij kon laten staan”.

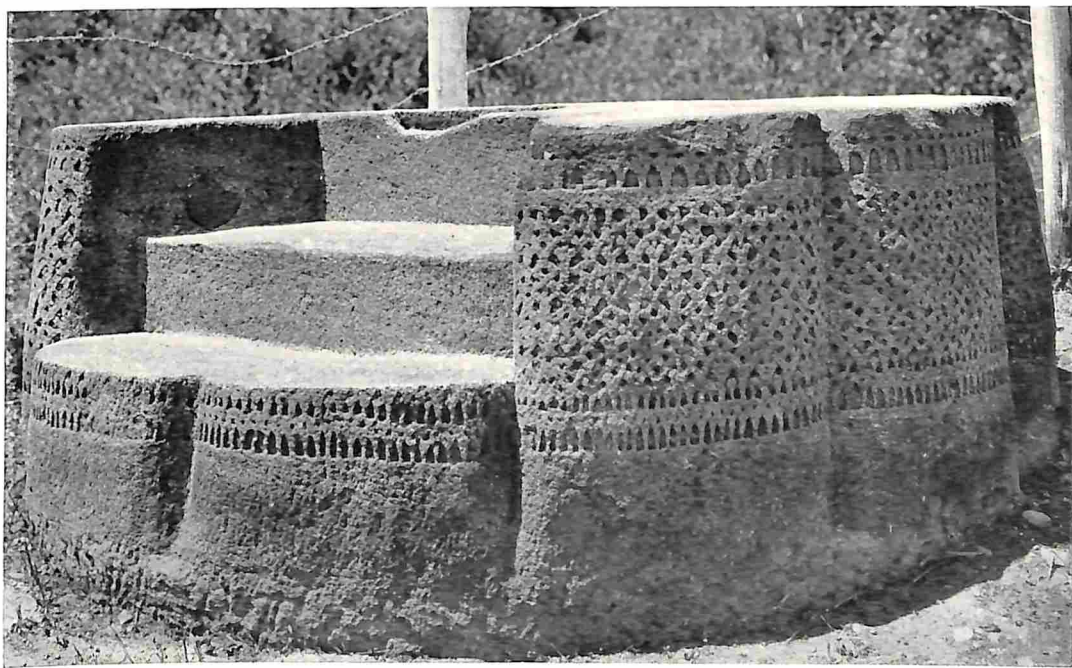
Wel eigenaardig, wanneer men bedenkt dat Koeta Radja een zeer gemengde bevolking heeft van Atjehers, Maleiers, Javanen, Chineezers, Klingens, Bengaleezen, Amboneezen etc.

BOELOEH PERINDOE.

1) En niet Kotta Pétjoet (hetgeen dan toch altijd Koeta Pötjoet zou moeten zijn) gelijk het in Europeesche kringen te Koeta radja wel genoemd wordt.

2) Wanneer zeven kanonschoten in den Dalam moesten worden gelost deed men er vier bij de groote poort (Pinto-raga) en drie bij de achterpoort (Pinto-khob).

3) Het ideale karakter van het Mohammedaansche recht, dat zich grotendeels in de school, buiten inigen samenhang met de eischen des levens ontwikkelde, werd door mij o. a. besproken in Mohammedaansch recht en rechtswetenschap (Indische Gids 1886) etc.

OVERBLIJFSELEN VAN OUD-ATJEHSCH E BOUWKUNST TE KOETA RADJA,
DE GEBEELDHOEWDE STRAFBANK.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.

(Vervolg).

NIET ver verwijderd van dit roemruchte kasteel lag een vrij wat nederiger woning, de hofstede Jagerlust, die in Brouërius'tijd toebehoorde aan Albertus Schuit, Commissaris te Amsterdam. 't Is een laag, onaanzienlijk huis met vijf ramen aan iederen kant der voordeur en schijnt, naar het uiterlijk te oordeelen, geen woning, een commissaris waardig. Hij zal echter aantrokken zijn alleen door de omstandigheid, dat de hofstede riddermatig was en heeft overigens geen hooggaande neigingen gehad: anders had hij den ouden naam „De Vlotter” niet vervangen door 't akelig-banale, bijna moderne-villatje'sachtige Jagerlust. Daarmee verduisterde hij 't verleden van 't gebouw, dat nog middeleeuws 't remniscentie bij den historie-onderzoeker oproept. Immers, 't was leenroerig aan den Heer van Marquette: het eerst werd in 1630 Jonker Aert Gyseels, gewezen kastelein van 't huis Marquette, door Jonker Willem de Hertaing ermee beleend. Deze verkocht de plaats met al haar rechten en plichten aan Jean Hoche pied, wiens zoon 't op zijn beurt weer aan Albertus Schuit, den bezitter van 't huis in den tijd, waaruit de afbeelding dateert, verkocht met de plantages en het recht van de vrije jacht op de geheele heerlijkheid Marquette, d. w. z. hij droeg hem de hofstede over als een onsterfelijk leen van de heeren van Marquette. Het is tekenend voor de mentaliteit van dezen Albertus Schuit, dat hij als de eerste de beste parvenu den naam van een plaats, die hij of zijn opvolger „bij versterf, verkopinge of anderszints moest verheergewaden met een paar goede zijde Napelsche Neerbasen of kousen” waagde te moderniseeren! Het komt me voor, dat deze Amsterdamsche koopman al heel weinig gevoel voor traditie had: 't kwam hem niet toe in 't bezit van een riddermatige hofstede te zijn! We willen hopen, dat de nabijheid van 't oude dorp Heemskerk hem heeft geholpen eenig begrip te krijgen van de plichten, die hij zich door zijn aankoop op de schouders had gelegd. Want Heemskerk zelf is 'n plaats nog ouder en deftiger dan 't meest aristocratische geslacht, welks stamvader in de dertiende eeuw is te zoeken. Reeds in 1063, in den Verdragbrief tusschen Willem den XXI, bisschop van Utrecht eenerzijds en den Abt Regimbertus anderzijds wordt 't met den naam Hemezenkyreca genoemd. Als kostbare kleinoodiën bewaarde Heemskerk de overblijfselen uit langvervlogen dagen, als een bewijs te meer in zijn Kennemersche genealogie. De tegenwoordige Protestantse kerk behoorde al in 1216 aan de St.-Jansheeren, in 1586 werd ze voor de Hervormden bestemd. Haar respectabelen ouderdom draagt ze met eere: ze ontveinst zich echter niet, dat de eeuwen over haar heengingen, want de oude klok op den toren getuigt: „Om die hoctiden te vieren en zwaer tempest van weren en doden te bescreiden, selmen mi luden zonder beiden. Anno dm. m. cclxiii. steven butendiic fecit.” Dicht bij de kerk staat een grafmonument, dat prouveert voor de liefderijke piëteit, waarmee de beroemde schilder Marten van Heemskerk zijn eenvoudigen vader Jakob Willemzen van Veen eerde. De zoon verbond aan dit gedenkteeken van zijn kinder-

liefde een stuk land, 't Goudsbosch, waarvan de opbrengst moest dienen om dit graf te onderhouden, onder beding, dat, „zodra men gemelde grafstede laet vervallen, hetzelfde door zijn bloetvrienden ten allen tijde aenvaert zal mogen worden.” Zoo was de laatste wil van Marthyn Jacobsz. van Heemskerk en zijn vrouw Maryke Gerritsdochter, op 16 April 1558. Zelf waren ze kinderloos, maar hoe ze desnietteenstaande in hun huwelijk niet waren teleurgesteld, blijkt wel uit een bijzonder curieuze bepaling in datzelfde testament, waarbij ze het volgende vaststelden:

Op Martens graf in de Groote Kerk te Haarlem zouden ieder jaar twee „onbesproken maagden”, waarvan er een in Heemskerk geboren moest zijn, in het huwelijk treden. Deze eenigszins griezelige plechtigheid, die aan de liefvallige bruid ongetwijfeld eigenaardige gewaarwording moet hebben geschonken (misschien wilde de philosophische schilder haar, door haar te wijzen op de vergankelijkheid van al het aardsche, op 't Memento mori, dezen dag haar standvastigheid beproeven.) werd verzoet door de huwelijks gift, haar toegewezen uit de opbrengst van twee landerijen, bij Heemskerk gelegen. Niet minder dan 106 bruidjes dansten op zijn graf, zooals Cornelis de Koning Ldz. in zijn Tafereel der stad Haarlem meedeelt!

Maar keeren we naar Heemskerk terug. Daar vinden we de kapel door het geslacht der Heemskerken gesticht, die de latere heeren van Marquette tot familiegraf verkozen. Ze behoorde in 1728 aan Jan Deutz., Vrijheer van Assendelft, heer van Assumburg, Schepen te Amsterdam: hij bezat tevens het recht 't schouten en secretarisambt van Heemskerk te vergeven en jaarlijks de schepenen te benoemen. Al deze rechten had Jan Deutz. verworven, toen hij in 't bezit kwam van de heerlijkheid Assumburg, waarvan het onderschrift op een gravure van P. Zaenredam bazuïnt:

Hoe prachtig staet dit Slot van Assumburg verheven!
Maer waer is 't oud kasteel van 't Haerlemsch Huys gebleven
So oud als Haerlem is, naer Junius bericht
Heeft dese Stam dit Huys en onse Stadt gesticht.
Eylaes! hoe deerlijk leyt dat heerlijk Slot geschonden!
Maer siet wat word daer bij een nieu Kasteel gevonden!
Het Assendelftsche Huys is aen die Stam getrouwd,
Dies heeft die Stam haer Slot bij dat Kasteel gebouwd.

't Huis werd door Gerrit van Assendelft, ridder, heere van Assendelft Heemskerk, enz., president in het Hof van Holland, wiens voorvader Willem in 1467 te Heemskerk werd begraven, gebouwd bij de puinhoopen van het huis te Haarlem. Het geslacht van Haarlem was uitgestorven en door het huwelijk van de laatste erfdochter Mabelia van Haarlem met die van Assendelft geparenteerd, zooals Ampzing dichtte:

Hier van ook diende wel een weinigh nogh gesproken,
Dat, als een zekre tak heeft manlijk oor ontbroken
Van 't Haerlemsch out geslacht, de Assendelfsche stam
Haer met bezit en schilt door houwlijk overnam.

Het allereerst komt de naam Assendelft in 1265 voor, toen Barthout van Assendelft leefde, die gehuwd was met Maria van Heemskerk. Een van zijn nakomelingen was Nikolaas, die, door zijn vader voor den geestelijken stand bestemd, dadelijk, toen deze was gestorven, meer wereldsche neigingen toonde. Hij schijnt een opstandigen aard te hebben gehad: immers hij onderteekende in 1566 't Verzoekschrift der Edelen en moest daarom het land verlaten. Onze goede schrijver Brouërius moet als een oprecht Hollander aan watervrees hebben geleden, want hij deelt mee, dat „in den jare 1570 heer Nikolaas te Borchet bij Aken stierf, nadat hij even tevoren uit het bad gekomen was!”

Uit het geslacht Assendelft ging 't huis op de Renesse's over door erfopvolging, doch deze verkochten 't weldra in 1669 aan Joannes Wuitiers, die naast zijn plichten als slotvoogd nog tijd kon vinden voor de beoefening der Latijnsche dichtkunst. Hij verwierf enige bekendheid door 't Latijnsche poëem, waarmee hij in 1685 de bijbelsche gezangen van Laurens Bake, heer van Wulverhorst, verheerlijkend inleidde. En eindelijk deelde 't huis Assumburg 't lot van bijna alle Kennemersche heerlijkheden en kwam 't in handen van den Amsterdamschen patriciër Deutz., die 't prachtig onderhield, zoo zelfs, dat „de luthof, zo verre de plantadië belangt, die naer de juiste meetkunde is aangelegt, het allerkeurigste oog bekoren en verlokken moet, om derwaerts toe te treden.”

(Wordt vervolgd).

RO VAN OVEN.

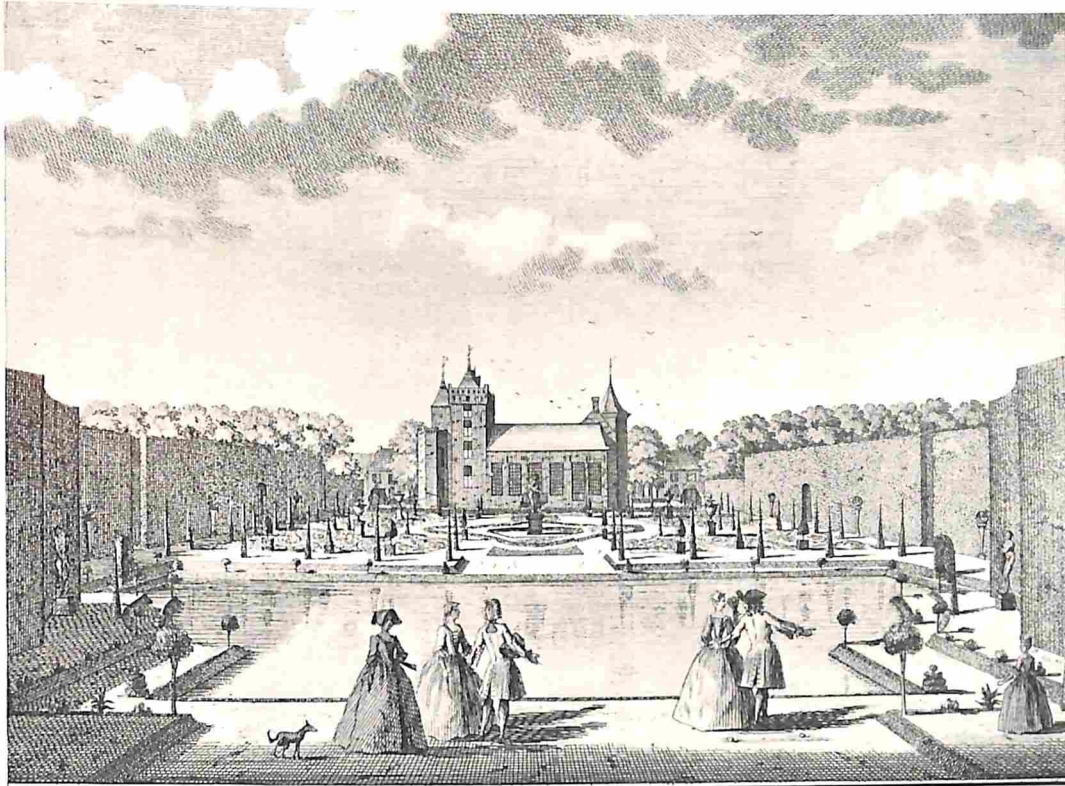
D.Vinckeboons inventor

ASSEMBURCH

Clemens de Jonghe excudit

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.
ASSUMBURG IN DE 16^E EEUW.
Naar de prent van D. Vinckeboons.

Gezicht over de groote Waterkom en de Bloempartij der tuinen naar het Auis van achteren.

Vue du Grand Bassin et du Parterre de derriere le Chateau

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.

DE TUINEN VAN ASSUMBURG TEGEN HET EINDE DER ZEVENTIENDE EEUW.

TROPISCHE ZINNE-BEELDEN.

(Vervolg).

EN als Karna eindelijk gedood is, loopt de strijd ten einde. Nog voor het laatst roert zich het onweer met majestueuse macht als Ardjoena, de onoverwinnelijke, het beslissende gevecht levert met Swatama. „Het geheele leger valt op Swatama aan, maar deze verdedigt zich met een geweldig wapen, van Hjang Goeroe afkomstig. (Een geschenk van dezen aan Drona, Swatama's vader). Het mocht op aarde niet tot den strijd gebezigd worden, zoo verschrikkelijk was het, want zelfs in de hemel zou een godheid, daardoor getroffen, onvermijdelijk vernietigd zijn. Nauwelijks is de boog gelost, of er komt vuur uit voort, maar een vuur, waarvan in de geheele wereld geen weergade bestaat, dat in vlam en hitte wel duizendmaal het vuur der aarde te boven gaat.

Kresna vermaant *Ardjoena* om den aanval te keeren. Hij legt een afwerenden pijl aan. Het schot gaat af; het is mede een vuurpijl. Bij wolken stijgt het vuur ten hemel, vervaarlijk om te aanschouwen. Reeds slaat het op den hemel over, en dringt al hooger en hooger. Schier verbrandt het hemelrijk. Verbijsterd en radeloos tieren de goden in den hemel dooreen, en zoeken vol angst een schuilplaats. Narada (de bode des hemels) begeeft zich haastig naar binnen, in den Juweelen Hemelburg, het verblijf van Batara Goeroe, en geeft met gejaagdheid kennis van hetgeen er gaande is. Batara Goeroe ontstelt. Hij ziet het, en dadelijk wordt Narada afgezonden met al de voornaamste déwa's, de aanzienlijkste djawata's benevens een luidruchtig heir van mindere déwa's, die bij duizenden Narada volgen. Als rookwolken neergedaald, bereiken zij de plaats van het gevecht, belast met den goddelijken toorn, die de twee strijders treffen moet. „Houdt op, gij beiden, die daar aan het vechten zijt! Ontvangt den toorn van Batara Goeroe, die u gewisselijk treffen zal! Hoe durft gij te vechten met zulke pijlen, die niet geschikt zijn voor den strijd op aarde? Zij zouden het aardrijk verdelgen! Zoo gij ze niet aflegt, weest verzekerd, dat Batara Goeroe zijn gramschap op u zal doen nederkomen!” Nadat Narada gesproken heeft, roepen de voornaamste goden met luiden stem: „Het is waar, het is waar, wat hij gezegd heeft. Narada is belast met den toorn van den grooten God!” Van alle kanten in drommen naderend, roepen al de goden:

„Voorwaar, onfeilbaar treft het misnoegen van Batara Goeroe!”
De déwa's tieren: „Hoort, hoort naar

zijn gebod!” Ardjoena haast zich den boog neder te leggen en nadert met gebogen hoofd en gevouwen handen: „Heer, mijn ootmoedige hulde zij u aangeboden, verheven Narada! Wil mij groote genade betoonen! Ik toch ben niet begonnen met het lossen van deze wapenen. Ik gebruik ze slechts tot afwering, op hoog bevel van vorst Kresna: hij zag de ontzettende wondermacht van het wapen van Swatama, en daarom moest ik mij haasten, een afwerend schot te lossen, eer alle schepselen mochten vergaan.” Toen Narada het waarachtig verhaal van Ardjoena gehoord had, sprak hij op strengen toon tot Swatama: „Zoo, gij zijt het dus, die volhoudt in wangedrag! Voorwaar Swatama, ge zult bezwijken in den strijd met de Pandawa's....”

* * *

Het onweer is ten slotte uitgewoed. De zon maakt zich op om weg te zinken achter de nevels van den horizon, omgeven door een aureool van doods kleuren, de prachtige doods kleuren van het beroemde Tropische avondrood. Het bloedlicht, de rooden weerglans die van den hemel straalt is de weerglans van het bloed der Brata-joeda-helden dat gestroomd heeft als een zee. „De gansche aarde schijnt daardoor met bloed overdekt, alsof zij deelde in het lot der sneuvelde....”

Zoo heeft dus in oude dagen een dichterlijke Tropenziel de natuur grijpbaar in woord en wajangspel vastgelegd; en zooal,

omgekeerd, geen Inlander nalaten, om in de vertolking der schimmen-spelen in het diepste van zijn gemoed, intuïtief, weer te reconstrueeren de groote, onvergelykbare, natuurphenomenen van zijn heet geboorteland. Zoo roept de ontzag-wekkende Tropen-natuur, op ieder oogenblik van den dag, den Inlander weer de suggestieve wajangtooneelen, waar hij geheele nachten lang in klimmende emotie naar geluisterd en gezien heeft, voor zijne subtiel-ontroerbare verbeelding. Is het dan wonder, dat hij zoo dikwijls, op de voor Wester-noorderlingen meest ongelegen momenten, in diepe meditatie te droomen zit? Het befaamde droomen en luieren van den Oosterling! Is het wonder? Hij die, zoo hij slechts wil, op d'eigen stond om zich heen uit de natuur putten kan de lievelingstoneelen van zijn wajangspel dat een zijner grootste hartstochten is? De wajang vertolkt immers zijn hevigste en meest intieme gemoedsroerselen en geeft hem de hoogste esthetische en zinnelijke bevrediging. Hij *zelf* voelt zich immers slechts een lederen wajangpop in handen van Allah, den hemelschen

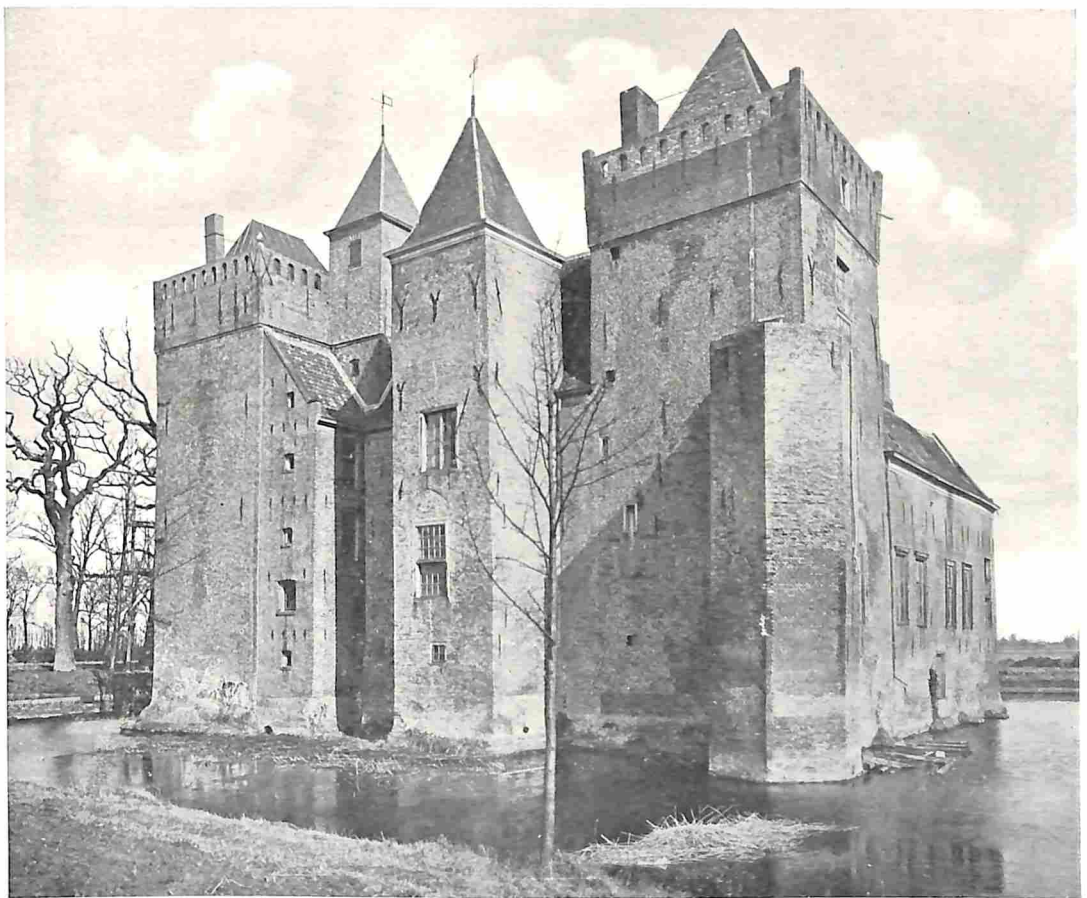

Foto C. Steenberghe.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.

HET KASTEEL ASSUMBURG ZOOALS HET ZICH THANS VERTOONT, VAN HET HET ZUIDWESTEN GEZIEN.

Dalang 1) Alles wat op aarde en in de geheele wereld geschiedt, weet de Inlander immers te zijn één groote wajangvertooning. Doch hoe nietig de menschjes ook zijn, Allah scheen de meening toegedaan dat aan het hoogtepunt van zijne Schepping, de menschen, verantwoording moest afgelegd worden van het gebeuren in zijne reusachtige wereld en wel om twee redenen. Vooreerst omdat de wereld tot op zekere hoogte het decor is, op welks voorgrond hij aanvankelijk Adam en Eva plantte. Dat deze door hun minder fraai gedrag veel voor hun nageslacht hebben bedorven is zeer te betreuren, doch vast blijft, dat een groot gedeelte van het heilal ter wille van den mensch in scène gezet is. En om dit door ieder menschje op zichzelf in zijn geheel te kunnen doen genieten projecteert Allah heel het wereldgebeuren op het blauwe scherm van het firmament. In de tweede plaats doet Allah dit tot leering en als waarschuwend voorbeeld voor zijne lieve menschjes! Alles, goed en kwaad, heel het aardsche en cosmische drama van het Bestaan wordt den Menschen, zoo ze het lezen willen, geopenbaard, hoe zeer de oningewijde het ook verborgen waant.

De wolken zijn het, die het getuigen!

Want het firmament is het scherm; de zon, het licht, is de cosmische wajanglamp die de wajangschaduwen op het scherm zal werpen, en de schaduwen zelf dan eindelijk, zijn de wolken. De wolken zijn de schaduwen van het groote, cosmische wajangspel, dat zich op aarde en het heilal afspeelt. Geen vormen zijn den wolken vreemd; geen dier, geen plant, geen mensch, geen ding dat niet door hen wordt afgebeeld in vormrijke silhouetten. Tegen de lucht silhouetteert zich alsoo onze geheele wereld met al zijn gebeuren in fantastische schimmenlijnen. De dromer, die in zalig, zorgeloos nietsdoen dagen lang, en meer, in het gras liggend naar de wolken kijkt, ziet daar zichzelf en de heele wereld voor zijn lichamelijk en geestelijk oog voorbijgaan, in grillige, veelzeggende schimmen. Zoo moet de Javaansche wajang, in de grijze oudheid, ontstaan zijn. Zoo moet zich dit typische Indische schimmenspel geformeerd hebben, vòòr oude, oude tijden, in de hersens en in het ontvankelijke gemoed van een fantastischen karbouwenherder die daar, in zinvolle gestalten boven zich heen zag drijven die rollende, bolderende, buitelande, wervelende, draaiende en zwierende wolken, wentelend en vloeïend en vervloeïend; samenballend en zich stapelend; dan verstuivend en oplossend. Zoo is het heerlijk en grootste spel der plastische, beeldende, wolken, grillig in hunne contouren, fantastisch van lijn en beweging in zware of zwiërige labyrintische arabesken. Ze steigeren en stormen en woelen; kronkelen en vervagen en dolen als spoken rond. Golvend en deinend in een geruischlooze maar hevig beroerde branding. Styleerend en bootseerend, alsof een ontzichtbaar kunstenaar met meesterlijke kneedgebaren voor ons aller oog de verbeeldingwekkende, verbeelding-prikkelende en opzweepende, en verbeelding-op Schroevende gestalten uit de ijle, ongrijpbare wolkenstof formeerde, van af de liefelijke, broze, doorschijnende nymphgestalten, de plechtige, indrukwekkende, versomberende godenlijven, tot de samenballende, monstercoppige, schrikwekkende ante-diluviaansche wanproducten toe; het een uit het ander in eindeloze vorming en vervorming en omvorming, kneding en verkneding. Zoo schuimen en verschimmen en klonteren ze, de rennende en wentelende, „zwellende wolkenstoeten”. Ze drommen op en verschuiven tot nieuwe gedaanten, tot nieuwe groepeerings, tot nieuwe drama's, nieuwe blijspelen, nieuwe tragedies, nieuwe operetten en nieuwe slagorden; in eindeloze variaties scheppen en herscheppen ze zich, de wolken, tot nieuwe, steeds ongedachte fantasiën. Ze stapelen zich en storten ineen, stijgen en dalen; botten uit als reuzen-amoeben en deuken zich in als elastische ballen. Zoo spelen ze daar, de wolken aan den hemel, in duizenderlei gebaren, een onnavolgbaar mimenspel, met verbazende expressieve kracht, furch en geweldig van dramatische beroering. Het is dáár in de lucht, dat ontstaan zijn de wonderlijke verhalen uit oude tijden, toen nog goden en wonderbare menschenkinderen op aarde leefden. Dat wolkenspel is een levend iets voor dengene, voor den natuurgevoelige, die

Foto C. Steenberg.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.
BIJ DE TUINMANSWONING VAN HET KASTEEL ASSUMBURG.

het verstaat. Het is dááruit dat vroegere dromers de fantastische legenden en mythen gelezen hebben die heden het volk ten diepste ontroeren. Zooals van ouds de sterrenhemel het menschelijk brein, vòòr alles het verstand intens en bevruchtend heeft be-roerd, zoo hebben de wolken vòòr alles het gemoed en de dichtelijke fantasie van hunne windselen ontdaan en in fladderende wimpels doen zwaaien, hetgeen vòòr alles geldt voor de Tropen, waar werkelijke wolkeffecten inderdaad veel minder voorkomen dan bij ons in het wolken-heerlijke Holland, en waar grandiooze wolkeffecten meestal voorboden zijn van óf heftig-water-begeerde óf gevreesd-onheilsPELLende beroeringen. De wolken met hunne lichamelijke, maar toch weer niet aardsche vormen; de wolken, wier aanblik een wankelbare verbeelding op hooger niveau brengt dan het alledaagsch kleinzielig gedoe der aard-bewonende natuur-excrementen; de wolken met hun frissche naar ziels-vrijheid fladderende pluimen; met hun uittrekkende en onmetelijke on-aardsche ledematen; de wilde armgebaren van door winden dramatisch acteerende wolkenlichamen: een mengeling van grimassen en van statige gebaren, een cosmische bioscoop waarin de wereldgeschiedenis wordt afgedraaid in een eeuwigdurende film. En steeds gaat dat maar voorbij, in vlugger of langzamer tempo, menschengeslachten lang, geologische tijdperken lang. Van ver, van achter de horizon duiken ze op, de vreemde, de wondere pelgrims die

in stille gebaren het eeuwige wereldgebeuren vertolken. Reeds voor ons, voor zoover wij het opmerkzaam gadeslaan en in ons opnemen, is dit komen uit die verre, geheimzinnige streken onder den einder, die streken waar steeds het verlangen der menschen heeft gelegen, de streken waar welig de „blauwe bloemen” bloeien, maar waar nooit iets van gezien is en waar nooit iemand wat van zal zien, op zich zelf reeds een bron van dromerijen voor diegenen tot wie de natuur makkelijk spreekt.

„Ai, Pelgrims, die zoo ernstig
langs mij gaat,
„Verdiept, naar het schijnt, in
der herinnering droomen,
„Zijt ge uit een land zóó vreemd
en ver gekomen —
„Als mij getuigt uw aanschijn
en gewaad?”

Zoo maken ze, de wolken, die fantastisch gemodelleerde nevelgevaarten langs het hemelgewelf, van héél den hemel één groote pantomime, waar ijl-wadige hemelnymphen hun eigen spelspelen boven vechtende, oproerige horden. De hartstochten der wereld! Nu eens passieloos sreen, dan weer wringend en wentelend in een storm van donker genot, elkaar, doordringend en samenklotsend in wilde lusten, elkaar bekronkelend om veile lendenen, dan weg-ijlend in gierende verdwazing gelijk de wellustigen in Dantes Hel, voortgezweept in een eeuwigen stormwind, tot onontkoombaar voortjachten ge-

doemd. Daar zien we ze in de wildbewogen mane-nachten voor ons wegzweven in rusteloze vaart, de zondaars die van wellust geslagen zijn:

„De helse wervelstorm, die nooit mag poozen,
„Doet in zijn wieling deze geesten zwinden.
„En zwaaiend, botsend, foltert hij die boozen.
„En zooals spreeuwen zich op wieken dragen
„In 't kil seizoen, in breede en dichte scharen,
„Voert die cycloon de schimmen voort op vlagen.”

(Wordt vervolgd).

TROPICUS.

Russische spreekwoorden.

Wij zijn als de sterren: kleine gouden lichtjes, in de duisternis verspreid. Zoodra de dag aanbreekt ziet men ons niet meer.

Geeft den doodgraver tijdens uw leven een flink drinkgeld, opdat hij u een goed plaatsje geve. Gij weet niet, hoe lang ge dood zijt.

H.

1) De dalang is de vertooner van het wajangspel.

HET AMERIKAANSCH DUEL

DOOR EWALD GERHARD SEELIGER.

(29) (Geautoriseerde Vertaling).

PATRICK Peppercorn zette zich na een vluchtigen groet aan een tafel, waaraan reeds iemand achter een groote krant zat. Toen hij den kellner riep, viel de krant naar beneden en kwam het hoofd van Nathanael Mobson te voorschijn.

„Wat een ongelooflijke brutaliteit!” siste deze, als een tot berstens toe met gift gevulde brilslang.

„Kalm!” vermaande Patrick Peppercorn hem. „En als je Gladys weer zulke leugens over mij vertelt, mag je de hemel danken, als je levend thuiskomt”.

„Heb je haar gesproken?” liet Nathanael Mobson zich ontvallen, terwijl hij bleek werd als een pas gewasschen laken.

„Ik heb haar over je waarheidsliefde ingelicht!” knikte Patrick Peppercorn, een flinken slok nemende. „Zij zal je niet meer kennen, mijn waarde. Ik heb mij met haar verloofd.”

„Je hebt van haar afgezien!” rochelde Nathanael Mobson. „Je hebt ook van de erfenis afstand gedaan. Ik heb het op schrift, meeneedige ploert.”

„Wees maar blij, dat ik niet begin te schelden!” dreigde Patrick Peppercorn glimlachend over de tafel en streek in stilte den brief van het bureau „Argus” over zijn knie glad.

„Met brutaliteiten bewijst men niets!” zeide Nathanael Mobson schor van woede en stond op. „Jij bent de bigamist Patrick Peppercorn, de wisselvervalscher Patrick Peppercorn. Ik verzamel materiaal tegen je, en ik zal niet rusten, vóór je ontmaskerd bent.”

„Haast je dan wat!” lachte Patrick Peppercorn. „En laat je liever niet aan boord van de „Free-Love” zien, vóór je de noodige bewijzen hebt! Het kon gebeuren, dat ik in een slecht humeur was. En dan zou niets er me van weerhouden, de bokspartij voort te zetten.”

„Ik zal ze zóó lang voortzetten, tot je op den grond ligt!” snoof Nathanael Mobson en stootte het café uit.

Patrick Peppercorn zette zich weder aan het lezen van den Argus-brief. Hij las nog eens woord voor woord, regel voor regel. En zijn jaloerschheid op dezen pseudo Patrick Peppercorn nam steeds toe. Eerst vatte hij het voornemen op, aan Maggie te telegrafeeren en haar voor dien zoogenaamden Patrick Peppercorn te waarschuwen. Maar wat zou dat helpen? Zij zou den afzender niet gelooven en het telegram op z'n best voor een misplaatste aardigheid houden.

Het beste zou zijn, zich met Tom Fleitman in verbinding te stellen. Uit de mededeelingen bleek duidelijk, dat deze pseudo Patrick Peppercorn met de drie dames uit Key West meegegaan was. Waarom had Tom Fleitman dat gedaan? Het duel met Mobson verklaarde niet alles. Kwam er lust naar avonturen bij? Dat scheen hem niet waarschijnlijk toe als hij dacht aan het beeld, dat hij zich op grond van zijn onderzoekingen in Tampa van Tom Fleitman gevormd had. Ook dat hij alleen een avontuurtje met Maggie bedoeld had, wilde Patrick Peppercorn niet gelooven. Of met Elinore?

„Drommels!” bromde Patrick Peppercorn, en goot nog een whisky door zijn keelgat. „Die is immers zijn tante!”

En nu werd het plotseling helder en licht in zijn hoofd.

Tom Fleitman is alleen om Elinore Club meegegaan. Juist iets voor hem, zich als Patrick Peppercorn naar Chicago te laten voeren, alleen om er met zijn lieve tante naar zijn besten oom van door te kunnen gaan.

„Hoerah!” riep Patrick Peppercorn, zich verheugd op de knie slaande.

Zijn jaloerschheid was als weggevaagd. En dadelijk snelde hij naar het postkantoor, en zond aan Patrick Peppercorn een kort telegram, dat aldus luidde: „Maggie dadelijk naar Tampa bij Mrs. Nolte. Erfenis gered, verloving op komst, houd plaats voor terugkeer open. Tom Fleitman.”

Als Tom maar half zoo bij de hand is als ik, begrijpt hij dat! dacht Patrick Peppercorn tevreden en ging naar de haven. Onderweg liep hij een amateurfotograaf bijna voor de lens. Hij bleef een oogenblik vriendelijk glimlachend staan, om de plaat van den armen man niet te bederven. Een half uur moest hij wachten. Daarop voer hij met de sleepboot, die de schuit met de kolen en de vaten olie trok, naar oom Sam terug.

Deze rende reeds een uur lang

Foto C. Steenbergh.

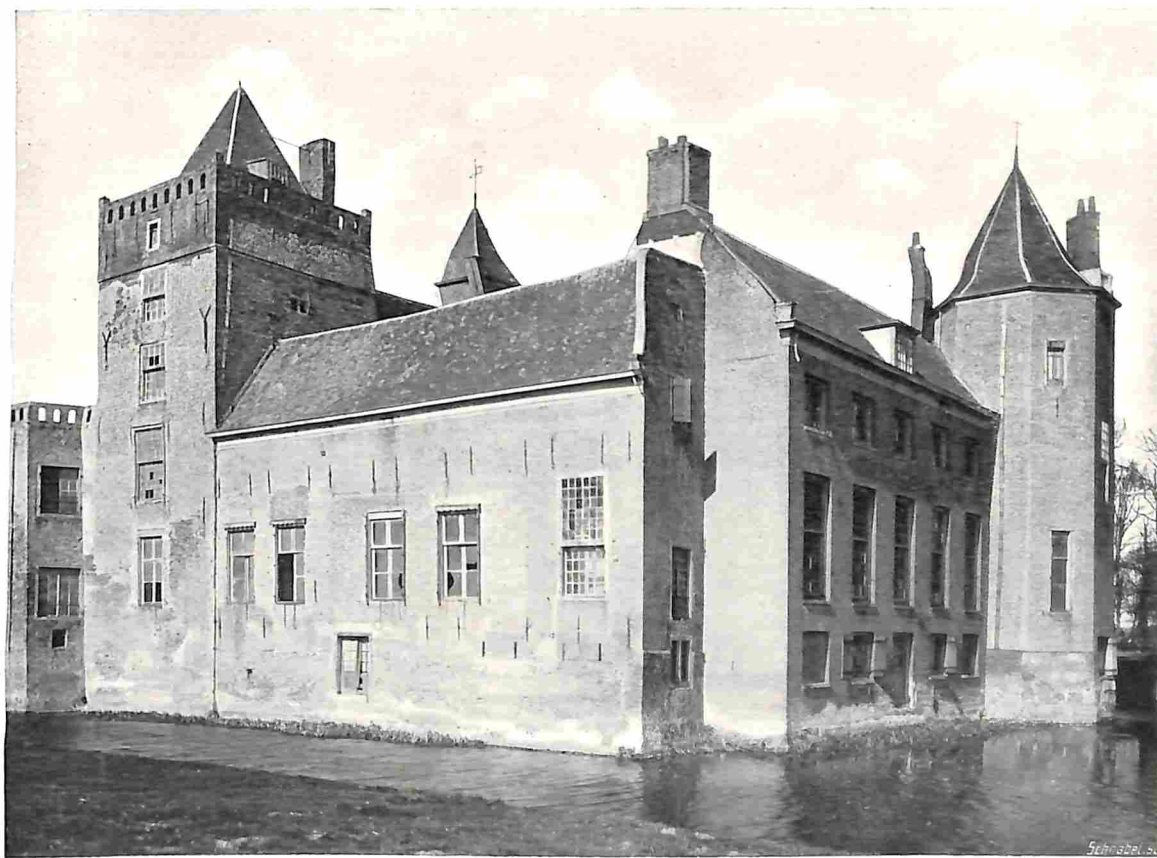
HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.
GALERIJ OP DEN BINNENHOF VAN HET KASTEEL
ASSUMBURG

als een wilde Mohikaan op het dek heen en weer en 'zwaaide Tom's telegram uit Chicago in zijn rechter hand als een strijdbijl.

„Tom!” brulde hij tegen Patrick Peppercorn, „een telegram uit Chicago. Ik geloof dat het van je vriend Patrick Peppercorn is. Ik moet dadelijk overkomen.”

Patrick Peppercorn nam het papier en las het. Het bracht hem het duidelijkste bewijs, dat zijn diagnose juist was. Tom Fleitman was slechts naar Chicago gegaan, om zijn tante te ontvoeren.

„Moet ik werkelijk naar Chicago gaan?” vroeg oom Sam in de hoogste opwindning.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.
HET KASTEEL ASSUMBURG, GEZIEN VAN HET ZUIDEN.

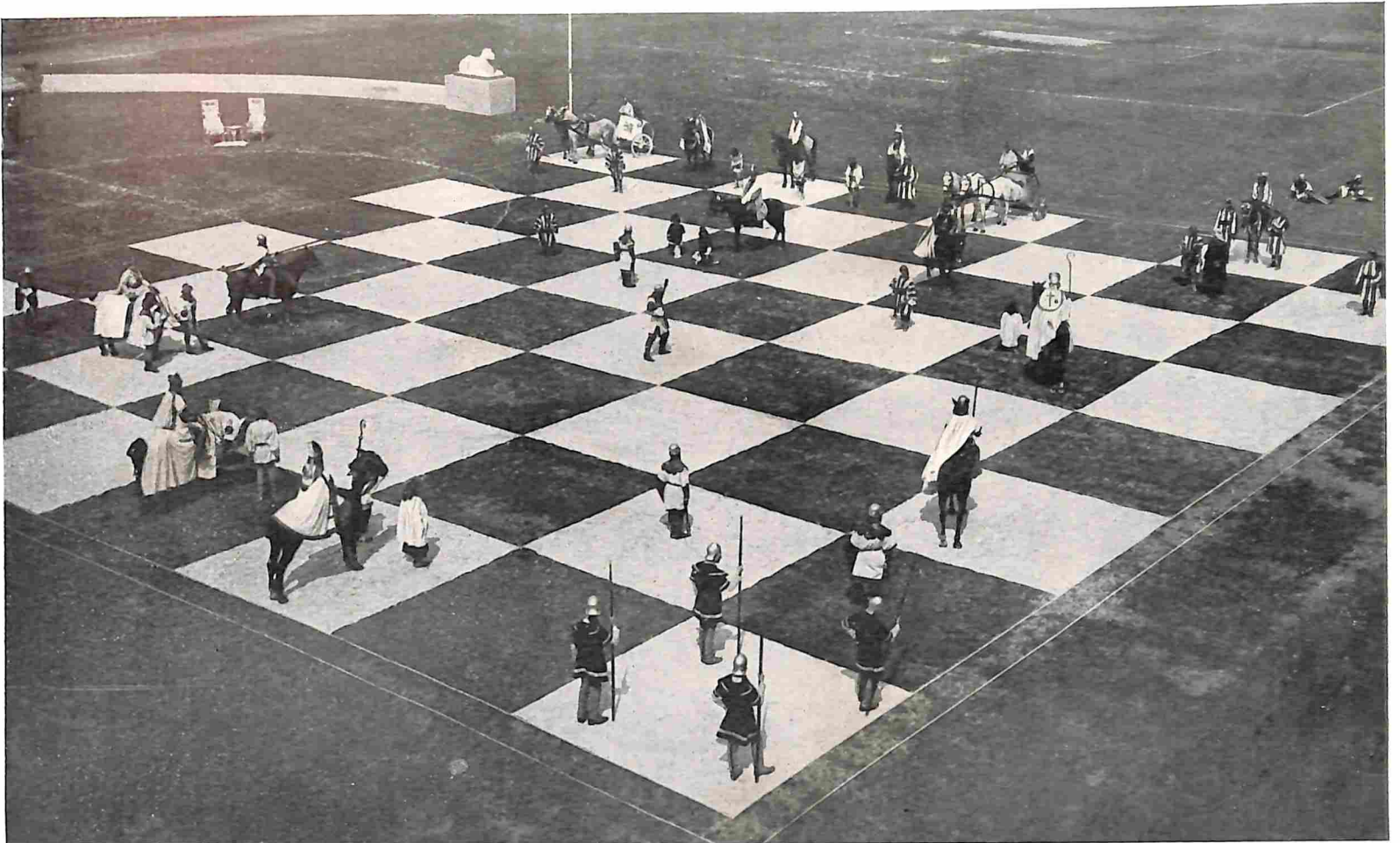

Foto Haagsch Ill.-Bur.

EEN PARTIJ SCHAAK, GESPEELD MET LEVENDE FIGUREN IN DE COSTUMEERING VAN DEN KRUISTOCHTENTIJD, TER GELEGENHEID VAN HET JUBILEUM VAN HENRI BRONDGEEST IN HET STADION TE AMSTERDAM OP 9 EN 10 JUNI L.L.

„Niet zoo opgewonden, oompje!” zei Patrick Peppercorn kalmeerend en klopte hem vriendelijk op den schouder. „Wat beteekent dat? Het telegram is met Tom ondertekend”.

„Ja, ja!” riep oom Sam. „Daar heb ik me ook al te vergeefs het hoofd over gebroken. Dat zal wel een drukfout zijn.”

„Natuurlijk!” lachte Patrick Peppercorn en bracht zijn wijsvinger aan het voorhoofd. „Dit Tom hoort aan 't begin te staan inplaats van aan 't eind. Tom dadelijk hier komen. Zoo moet het zijn. Want het zou heelemaal niet goed zijn, beste oom, als u naar Chicago ging. U zoudt haar maar verjagen. Neen, zij moet hier aan boord...”

„Aan boord!” knikte oom Sam krachtig.

„Met list gelokt worden!” vervolgde Patrick Peppercorn. „Dan kan ze niet meer weg. En de rest, dat is uw zaak. Laat mij het maar in orde maken! Ik zal morgen vroeg een telegram opstellen. Ik ken mijn goeden vriend Patrick Peppercorn opperbest. Hij maakt altijd een beetje meer drukte, dan bepaald noodig is.”

„Maar zij wil weg!” riep oom Sam radeloos.

„Dan zal hij haar wel nareizen!” troostte Patrick Peppercorn hem. „Hij heeft tijd genoeg. En zoo niet, dan zijn er toch immers nog detectieven? Blijf maar kalm, oude heer! U zult ze terughebben, uw lieve Elinore! In de uiterste noodzakelijkheid reis ik zelf naar Chicago. Maar laten we eerst op antwoord wachten!”

Daarop begaven zij zich naar de eetkajuit, aten de door oom Sam gevangen visschen op en lieten ze in whisky zwemmen.

„Zeg, oompje!” riep Patrick Peppercorn, toen de maaltijd ten einde spoedde. „Als de „Free-Love” vlot gekomen is, dan maken we er een reis om de wereld mee!”

„Hm!” knorde Sam Shuttlecock. „Er is niets vervelender dan zo'n reis om de wereld.”

„Wij vragen een paar vrienden mee!” stelde Patrick Peppercorn voor. „Bijvoorbeeld Patrick Peppercorn. U heeft er toch niets tegen, dat ik hem uitnodig?”

„In 't geheel niet!” knikte oom Sam genadig. „Ik hoop, dat hij wat geld meebrengt, zoodat we wat kunnen poken.”

„En een paar aardige meisjes!” vervolgde Patrick Peppercorn. „Ik bedoel voor ons beiden. Want u heeft dan uw vrouw. Wat zeg je van dat idee, oude zondaar?”

„Zondaar, zondaar?” knorde oom Sam gevlaid. „Je weet toch, hoe ik daarover denk!”

„Dus u is niet meer voor de vrije liefde?” riep Patrick Peppercorn snel.

„De vrije liefde is alleen voor de jongeren!” helderde hem oom Sam bedachtzaam op. „De meer bejaarde mannen hebben zich al door de vrije liefde heengewerkt. En zoo moet het ook zijn.”

„Hé!” lachte Patrick Peppercorn, met de vlakke hand op tafel slaande. „Dan hoor ik van vandaag af ook tot de meer bejaarde mannen.”

„Jij groene jongen?” vroeg oom Sam. „Je bent nog niet eens met de vrije liefde begonnen. Wees niet belachelijk! Als ik zoo jong was als jij, had ik in iedere haven een andere. Wat heb jij eigenlijk in dit opzicht gepraesteed? Niets. Schaam je!”

„Oho!” viel Patrick Peppercorn uit. „Ik heb vanmorgen Gladys ontmoet. En als ik me niet heel erg vergis, gaat alles goed.”

„Wil ze van de vrije liefde weten?” vroeg oom Sam ongelooft. „Ik dacht, dat ze de verpersoonlijkte zedelijkheid was.”

„Dat is voorbij!” sprak Patrick Peppercorn met grotesk gebaar, en goot zich een half glas in het keelgat.

„Jongen!” riep oom Sam, opstaande. „Duivels nog toe. Mijn hulde, hoor!”

En hij goot een heel glas naar binnen.

„Maar, oom Sam!” dreigde Patrick Peppercorn. „Mondje dicht! Ze komt namelijk aanstaanden Zondag hier aan boord, om kennis met u te maken. Toon u dus van uw beste zijde. Officieel is er niets op haar te zeggen, en er is niet het geringste gebeurd.”

„Tom, je bent een kerel!” sprak oom Sam bewonderend. „Dat had ik werkelijk niet achter je gezocht. Zoo kan men zich vergissen. Je bent werkelijk een kerel.”

„Uw opvoeding, oom Sam!” lachte Patrick Peppercorn, zijn glas opheffend. „Laten we drinken op Gladys Schwab, het mooiste meisje van Florida!”

„Lang zal ze leven!” riep oom Sam en floot om een nieuwe flesch.

Den volgenden morgen stelde Patrick Peppercorn een telegram op aan Tom Fleitman, dat hij aan Patrick Peppercorn adresseerde. Het luidde: „Dadelijk met haar naar Key West. In Titusville verkeerde trein, aardrijkskunde onvoldoende. Tampa boot in de haven. Oom Sam en Tom.”

Sam Shuttlecock, wien het ter goedkeuring voorgelegd werd, had ter wille der duidelijkheid graag nog een massa woorden er tusschen gevoegd. Maar Patrick Peppercorn was tegen alle onnoodige kosten.

Josua bracht het telegram naar Tampa. Benjamin moest kolen lossen, waarbij Sarah hem hielp. Patrick Peppercorn hield zich met de vaten olie op. Oom Sam hield de handen in de zakken, en bepaalde zich er toe, zooals voor een kapitein behoorlijk is, te kommandeeren.

(Wordt vervolgd).

De chemie der tranen.

De bittere en zilte tranen, welke wij weenen, — hetzij vreugde of leed ons schreien doen, — bevatten een flink percentage keukenzout. Een analyse van 100 gram tranen wijst 16 gram vaste stoffen aan, waaronder ook zwavel — en fosforzout, terwijl bovendien eiwitstoffen er deel van uitmaken.

G.